

Makale Türü: Derleme

OTİZMLİ ÇOCUKLARA YÖNELİK SOSYAL GİRİŞİMCİLİĞİN DESTEKLENMESİ

Simge ÇİN

Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi- Bandırma Onyedü Eylül Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Balıkesir, Türkiye, simgecin@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6663-0916

■ **Özet** Günümüzde sosyal girişimin önemi irdelenmeye ve sosyal girişim devlet politikalarının önemli parçası haline gelmeye başlamıştır. Değişen ve dönüşen dünya düzeninde sosyal girişimcilik, sosyal değişim yaratmak adına önemli bir araç haline gelmektedir. Sorunların çözümüne katkı sunan sosyal girişimciler, toplumdaki boşluğu doldurmaktadır. Toplumsal kalkınmaya katkı sağlayan sosyal girişimciler değişim ajanı olarak ifade edilmektedir.

Günümüzde hala sebebi ve tedavisi bilinmeyen otizm, toplumda otizmlı bireylerin dışlanmasına sebep olmakta ve insan hakları ihlali gibi sorunları gündeme taşımaktadır. Erken yaşta eğitime ulaşamayan otizmlı çocuklar, yaşlıları ile okula başlayamamaktadır. Eğitime erişebilme, topluma katılma ve kendini geliştirme hakkından mahrum kalmaktadır.

Bu makalede günümüzde oldukça popüler hale gelen sosyal girişimcilik tanımlanacak, otizmlı çocukların eğitimine yönelik sosyal girişimin desteklenmesinin öneminden bahsedilecek ve sonuç olarak sosyal girişimin artırılmasına yönelik öneriler sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal girişim, sosyal inovasyon, otizm, sosyal girişimci

Promoting Social Entrepreneurship for Children with Autism

■ **Abstract** Today, the importance of social enterprise has started to be examined and social enterprise has become an important part of state policies. In the changing and transforming world order, social entrepreneurship is an important tool for creating social change. Social entrepreneurs who contribute to the solution of problems are filled the gap in the society. Social entrepreneurs, who also contribute to social development, are expressed as change agents.

Autism, the cause and treatment of which is still unknown today, causes exclusion of individuals with autism in the society and raises problems such as human rights violations. Children with autism who cannot reach education at an early age cannot start school with their peers. These children are deprived of the right to access education, to participate in society and to improve themselves.

In this article, social entrepreneurship, which has become very popular today, will be defined, the importance of supporting social enterprise for the education of children with autism will be mentioned and consequently, suggestions for increasing social enterprise will be presented.

Keywords: Social enterprise, social innovation, autism, social entrepreneur

GİRİŞ

Yoksulluk, ayrımcılık, adaletsiz gelir dağılımı, çevresel sorunlar, eğitimde fırsat eşitsizliği gibi sosyal sorunlara, insanlık eskiden beri çözümler bulmaya çalışmaktadır. Özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra sivil toplum kuruluşlarının sayısının artmasıyla sosyal sorunlara çözüm bulma arayışı önemli hale gelmiştir. Sosyal girişimcilik kavramı ilk kez 1953 yılında H. Bowen'ın 'İşinsanlarının Sosyal Sorumlulukları' kitabında geçmiş ve Bowen iş insanlarının ticari amaçlarının yanında sosyal faaliyetlerde de bulunmaları gerektiğinden bahsetmiştir (Budak,

2015, s.36). 1980'lerde Bill Drayton'un sosyal girişimciler için dünya çapında fon desteği sağlayan Ashoka'yı kurmasıyla sosyal girişimcilik kavramı ön plana çıkmış ve Ashoka gibi kuruluşların sosyal girişimcileri desteklemesi sonucu sosyal girişimcilik tüm dünyada yaygın hale gelmiştir.

Türkiye'de sosyal girişimcilik faaliyetleri yeni yeni önem kazanmaya başlamıştır. Türkiye'den ilk defa 2000 yılında sosyal girişimci seçen Ashoka günümüzde, Türkiye'de sosyal girişimcilerini destekleyerek faaliyetlerini sürdürmektedir (Ashoka, 2020). Son zamanlarda devlet politikaları içinde yer almaya başlamış olan sosyal girişimcilik, üniversitelerin de düzenlediği yarışmalar ve destekler ile hız kazanmaya başlamıştır. Özel şirketler de sorunlara yönelik sosyal inovasyon yaratarak sosyal girişim örnekleri göstermektedir.

Sosyal hizmet, dezavantajlı gruplar ile çalışan, toplumda anlamlı bir değişim yaratma çabası olan ve insanın kendini gerçekleştirmesine yönelik kaynakları bireyler ile buluşturan bir meslektir. Sosyal hizmet uzmanının toplumdaki sorunları fark ederek değişim yaratmaya çalışması ve toplumsal sorunlara yönelik çözüm önerileri geliştirerek toplumsal kalkınmayı hedeflemesi ile değişim ajanı olduğu savunulabilir. Toplumsal ve bireysel sorunların içinde olan sosyal hizmet uzmanlarının sorunlara yönelik sosyal girişimde bulunması hem toplum adına hem de meslek adına büyük fırsattır.

Sosyal hizmetin çalıştığı dezavantajlı gruplardan biri de otizmdir. Otizmin, günümüzde hala sebebi ve tedavisi bilinmemektedir. Otizmliler toplumla bütünleşebilmesi için erken yaşta tanı ve erken yaşta eğitimin önemi büyüktür. Okul öncesi dönemde yoğun eğitim alan çocukların yaşlıları ile okul çağında aynı sınıflarda olmaları mümkündür. Fakat otizmliler çocuklar özel okullarda kısa süreli eğitim almaya mahkum bırakılmakta ve bu yetersiz eğitim sebebiyle toplumdan dışlanmaktadır. Özel eğitime erişemeyen çocuklar da toplumdan dışlanarak eve hapsolmakta ve en temel hakları olan eğitim hakkından mahrum kalmaktadır. Bu çalışmada otizmliler çocukların ve ailelerinin yaşadığı sorunlar üzerinde durularak bu alanda sosyal girişimin önemi irdelenecek ve sosyal girişimin artırılmasına yönelik öneriler sunulacaktır.

1. Sosyal Girişimcilik

Sosyal girişimcilik kavramının literatüre girmesiyle birlikte çeşitli tanımlar ortaya çıkmıştır. Hem sosyal sorunları hem de girişimciliği içinde barındırması tanım yapma konusunda da güçlükler yaratmaktadır. Bazı yazarlar sosyal girişimcilik tanımını, kâr amacı gütmeyen kuruluşların sosyal etki yapmaları bakımından incelerken bazı yazarlar, kamu, özel sektör ve sivil toplum örgütleri bağlamında yapmaya çalışmaktadır (Koçak & Kavi, 2014, s.29).

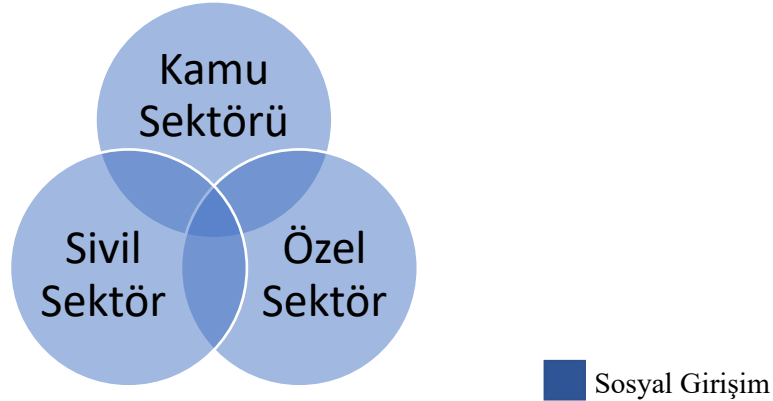
Sosyal girişimci tanımı ilk kez 1987 yılında Theabold tarafından yapılmış ve sosyal girişimcinin risk alma isteğine sahip yeni fikirler bulan ve bu fikri kuruluşlara sunan değişim araçları olarak tanımlanmıştır (Güler, 2008, s.81). Fowler'a (2000) göre sosyal girişimcilik, sosyal fayda sağlayacak ve bunu sürdürebilecek kurum, örgüt veya uygulamalar yaratmaktır (Fowler, 2000 akt. Güler, 2008, s.81). 2006 yılında Austin sosyal girişimciliği kâr amacı gütmeyen kuruluşların gelir sağlamak için

kaynak bulma ve fırsatları değerlendirerek yenilik yaratma çabası olarak tanımlamıştır (Austin vd., 2006, s.2, akt. Özdeveceioğlu & Cingöz, 2009, s.84). Schwab 'e göre sosyal girişimci, yeni fikir, ürün, hizmet ya da model bulup geliştiren ve kâr amacı olup olmadığına bakmaksızın sistematik sosyal değişimi gerçekleştirebilen ve getirisi sosyal değişim olan örgüt veya örgüte rehberlik yapan kimsedir (Schwab, 2006 akt. Kayalar & Arslan, 2019, s.60).

Literatürdeki tanımlar kapsamında bakıldığında sosyal girişimcilik, toplumdaki sorunlara, kişisel çıkarlar olmadan ve kâr amacı güdülmeyen sosyal fayda yaratmak amacı ile kaynak bulup uygulanabilir ve sürdürülebilir inovatif çözümlerin bulunması olarak tanımlanabilmektedir.

Sosyal girişim bireysel olarak başlatılabildiği gibi örgütler, kamu ya da şirketler tarafından da yapılabilmektedir. Kâr amacı güden şirketler, sosyal fayda sağlamak için sorunlara yenilikçi çözümler bulabilmekte ve sosyal sorumluluk projesi olarak bunu uygulayabilmektedir (Özdeveceioğlu & Cingöz, 2009, s.85). Kurumsal sosyal sorumluluk adı altında şirketler, ekonomik kâr sağlamanın yanında kurum içi ve kurum dışında sosyal etki ve sosyal değişim yaratmak amacıyla sosyal girişimlerde bulunabilmektedir (Güler, 2008, s.134). Şirketler, kurumsal sosyal sorumluluk projeleri ile toplumla bütünleşerek sürdürülebilirliğini de devam ettirmeyi amaçlamaktadır (Koçak & Kavi, 2014, s.31). Dolayısıyla sosyal girişimcilik faaliyetlerinin bireysel olması zorunluluğu gibi bir durum bulunmamaktadır. Sosyal girişim bu alanların hepsinin kesişiminde de görülebilmektedir. Sosyal girişim faaliyet alanları kesin ve net çizgilerle ayrılmamaktadır.

Şekil 1. Sosyal Girişim Alanı

Kaynak: (Leadbeater, 1997:10,Koç, t.y.:3, Ergüder, 2011:67)

Sosyal girişimcilik tanımları incelendiğinde sosyal değer, sosyal inovasyon, sosyal değişim gibi kavramlara dikkat çekildiği görülmektedir (Aslan, Araza, & Bulut, 2012, s.1). Sosyal girişimciliği anlayabilmek adına bu kavramları da göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Sosyal sorunların çözümüne yönelik geliştirilen ve uygulanan yeni yaklaşımlar ve uygulamalar sosyal inovasyon olarak tanımlanmaktadır (Koç, 2010, s.205). Sosyal inovasyon, sosyal değişimi harekete geçiren amaca yönelik sosyal uygulamalar olarak da tanımlanmaktadır (Cajaiba-Santana, 2014 akt.Yüzbaşıoğlu & Topsakal, 2017, s.569). Yani sosyal inovasyon,

sosyal girişimin uygulanması için bir araç olarak kullanılmaktadır. Sorunların uzun süreler derinlemesine gözlemlenmesi sonucu geçici çözümler yerine etkili ve sürdürülebilir çözümler bulma çabası sosyal inovasyon olarak değerlendirilmektedir. Muhammed Yunus, Grameen Bank'ı kurarak ihtiyaç sahibi bireyler için mikrokredi sağlamış ve yoksul bireylerin sorunlarının çözümü için sosyal kalkınma amacıyla sürdürülebilir bir sosyal inovasyon örneği yaratmıştır. Grameen Bank dünya genelinde büyük etki yapmıştır ve 2006 yılında Nobel Barış Ödülü Muhammed Yunus'a verilmiştir. Görüldüğü gibi sosyal inovasyon ve sosyal girişim birbirinden ayrı düşünülemeyecek kavramlardır. Sosyal inovasyon, yeni fikirleri uygulamak ve sürdürülebilmek için gereklidir.

Sosyal inovasyonlar, sorunlara yeni çözüm yolları bularak sosyal değişime sebep olmaktadır (Yüzbaşıoğlu & Topsakal , 2017, s.570). Sosyal değişim, toplumdaki sosyal ilişkilerin ve toplumsal kurumların farklılaşmasını, toplumdaki normların, fikir ve davranışların değişimini ifade etmektedir (Arslantaş, 2008, s.183).

Sosyal girişimde üzerinde durulması gereken bir diğer kavram ise sosyal değer kavramı olmaktadır. Sosyal değer yaratmak, sosyal girişimin asıl amacını oluşturmaktadır. Sosyal girişimcilerin, sosyal değer yaratacak fırsatları göreberek değişim yaratabilmesi beklenmektedir.

2.Sosyal Girişimcilik ve Ticari Girişimcilik Arasındaki Fark

Sosyal girişimcinin fırsatları fark ederek yeni fikirler bulması ve fikirlerini uygulayabilmek için risk alabilme cesareti göstermesi bakımından ticari girişimcinin özelliklerini gösterdiği düşünülebilir fakat önemli noktalarda farklılıklar bulunmaktadır. Sosyal girişimin ana amaçlarından biri sosyal değer yaratmaktır. Ticari girişimde ise ana amaç kâr sağlayarak ekonomik değer yaratmaktır (Ergüder, 2011, s.81). Sosyal girişimciler, kâr amacı olan faaliyetler de bulunsalar bile bu kârı sosyal değer yaratmak için araç olarak kullanmaktadırlar (Özdevecioğlu & Cingöz, 2009).

Tablo 1. Sosyal Girişim ile Ticari Girişim Arasındaki Farklar

	Sosyal Girişimcilik	Ticari Girişimcilik
Risk ve Karar	Toplum düzeyinde risk alınır. Sosyal ihtiyaçlar için karar verilir.	Risk asıl olarak bireye aittir. Kâr elde etmek üzere karar alınmaktadır
Yapılan İş	Kamu kurum ve kuruluşları ile iletişim ağı içinde işbirliği yapmak.	Kamu kurum ve kuruluşları ile iletişim ağı içinde işbirliği yapmak.
Kâr Özellikleri	Sosyal sermaye yaratmak ve sosyal sorunları çözmek.	Kişisel kar yaratmak. Piyasa odaklı sorunları çözmek.
Yenilikçilik	Daha az kaynak ile daha çok şey elde etmek. Toplumun kaynaklarını birleştirmek.	Yeni fikirler bulmak. Yeni yöntemler keşfetmek.

Fırsat Kollama	Piyasaya girişi kısıtlar. Sosyal ihtiyaçlardaki boşlukları belirler.	Boşlukları ve uygun işlerin yerini doldurur. Yeni piyasalara girer.
Temel Değerler	Ekonomik ve sosyal kaygının birbirinden ayıramaması: ekonomik kaygıları sosyal misyon ve hedeflerle dengede tutma Yerel, toplulukçu ve tüketici katılımı Sosyal birliktelik ve katılımın teşvik edilmesi Farklılık, yenilikçilik ve yaratıcılık Fırsatları ve kaynakları iyi kollama ve kullanma	Ekonomik endişeler yüksek boyuttadır. Verimlilik, etkinlik, çıktılar, üretkenlik ve karlılık ağır basmaktadır. Müşterilere ve/veya hissedarlara karşı sorumluluk bulunmaktadır. Tüketicinin gücü tanınmakta ve kabul edilmektedir. Sosyal amaçlı projelere bağlı bulunma ve hayırseverlik yaklaşımı söz konusu olmaktadır.
Örgütsel Çevre	Kurallar çerçevesi dışında işlemektedir	Farklı ölçülerde bürokratik prosedür ve kurallara bağlı

Kaynak: Llewellyn ve diğerleri (2000, s. 21); Gray ve diğerleri (2003, s.147); Güler (2008, s.80).

Tabloda da görüldüğü gibi temel değerlerinin dışında risk ve karar alma düzeyinde de sosyal girişim ve ticari girişim arasında fark bulunmaktadır. Ticari girişimde bireysel risk üstelenilerek kararlar kâr elde etmek için alınırken sosyal girişimlerde kararlar sosyal sorunların çözümüne yönelik olmakta ve risk toplum düzeyinde alınmaktadır.

Austin, ticari ve sosyal girişimciyi ayıran üç temel noktadan bahsetmektedir. İlk nokta olarak misyonlarının farklılıklarından bahsetmektedir. Ticari girişimlerin misyonunun özel kazanç olduğunu, sosyal girişimlerin misyonunun ise sosyal değer yaratmak olduğunu belirtmektedir. Bu noktada özel kazanç girişimde bulunanların da sosyal değer yaratabileceğine, aynı şekilde sosyal girişiminde sosyal değer yaratma sürecinde de kazanç elde edebileceğine dikkat çekmektedir. Farklılık yaratan ikinci noktayı ise başarı ölçütü olarak ele almaktadır. Ticari girişimin başarı ölçütünün standartlaşmış finansal performans ölçütleri üzerinden olacağına, sosyal girişimin başarı ölçütünün her bir girişim için kendine özgü olduğuna ve daha az standartlaşmış ölçütler olduğuna değinmektedir. Austin'e göre fark yaratan son nokta ise kaynakları harekete geçirme konusudur. Sosyal girişimcilerin finansal kaynaklara erişimde sıkıntı yaşayabildiğini fakat ticari girişimler için finansal kaynakların net olduğunu belirtmektedir (Certo ve Miller, 2008, s. 268,269 akt. Kayalar & Arslan, 2019, s.62).

3.Sosyal Girişimci ve Özellikleri

Toplumda çözüme kavuşmamış sorunları fark ederek çözüm üretebilen ve risk alarak bu çözümü uygulamaya geçiren, uygulama için kaynakları bir araya getirebilen, uygulama sürecinde toplumda değişimi gerçekleştirebilen ve süreci devam ettirebilen kişi sosyal girişimci olarak tanımlanmaktadır. Sosyal girişimciler,

toplumsal sorunlara karşı duyarlıdır. Sharir ve Lerner'e göre sosyal girişimci, mevcut kaynakları kullanarak, sosyal değer yaratmak ve sürdürmek amacıyla değişim ajanı olarak davranan kişidir (Sharir ve Lerner, 2005, s.7 akt. Özdevecioğlu & Cingöz, 2009, s.86). Sosyal girişimcinin misyonu kâr amacı gütmeyen sosyal değer yaratmaktır. Kâr elde etseler bile bunu amaçları doğrultusunda kullanmaktadırlar.

Denizalp'e (2009) göre sosyal girişimcide bulunan özellikler;

- *“Toplumsal sorunların farkında olmak*
- *Mücadelecilik ve azim*
- *Sorumluluk ve risk alabilme yeteneği*
- *Yaratıcılık ve fırsatları fark edebilme yeteneği*
- *Planlı çalışma ve araştırma yeteneği*
- *Başkalarıyla çalışabilmek ve ilişki içinde olduğu kişilere güven verebilmek*
- *Eksikliğini, sınırlarını bilmek ve tavsiyelerden yararlanabilmek*
- *Kendini geliştirme arzusu*
- *Başkalarını etkileyebilme yeteneği”* (Denizalp, 2009, s.9).

Sosyal girişimciler problemleri görmekten ziyade fırsatları fark ederek probleme çözüm sunmaktadır. Sorunlara yeni modeller veya yeni sistemler geliştirmektedirler. Varolan modelleri geliştirmek ve varolan modellerle çözüm üretmek de yenilik olarak kabul edilebilmektedir (Özdevecioğlu & Cingöz, 2009, s.88).

Finansal ve beşeri kaynakları (Koç, 2010), bir araya getirebilmek ve yönetebilmek de sosyal girişimcinin başarısını etkileyen faktördür. Değişim yaratabilmek için hem beşeri hem de finansal kaynaklara ihtiyaç bulunmaktadır. Geniş kitlelere ulaşabilmek de kaynakların artırılmasını sağlayacak ve sosyal inovasyonun devamlılığı sağlanacaktır. Sosyal girişimci de kaynakların ilgisini çekmeyi başarabilir ve kaynakla ile ihtiyaçlar arasında denge kurar. Kaynakları yönetebilmesi için de liderlik özelliğine sahip olması gerekir (Güler, 2008, s.152). Geniş sosyal ağlara sahip olmak sosyal girişimcinin kaynak bulma konusundaki başarısını arttırmaktadır. Sosyal ağlar sayesinde işbirliği ve dayanışma ruhu oluşturmak kolaydır ve bu durum sosyal girişimin sürdürülebilirliğine katkı sağlamaktadır. Dufays ve Huybrechts, sosyal girişimcinin en büyük yeteneğinin sosyal ağ oluşturabilmesi, farklı sosyal ağları ve kaynakları bir araya getirebilmesi ve birleştirebilmesi olarak tanımlamaktadır (Dufays & Huybrechts, 2014, s.221).

Sosyal girişimcinin kaynaklara ulaşabilmesi, toplumsal destek alabilmesi ve sosyal inovasyonu devam ettirebilmesi için güvenilirlik kazanması gerekmektedir. Etkili iletişim kurabilmesi ve sosyal girişimlerindeki amaçlara ulaşmak için istekli olması toplumsal destek almakta fayda sağlayabilmektedir. Belirsizlikler karşısında yılmadan çabalamak ve süreci yönetebilmek de güven kazanmak açısından etkili olan sosyal girişimci özelliğidir.

Sosyal girişimci muhakeme yeteneğine sahiptir ve ortaya karışıklık çıktığı zaman amaçları doğrultusunda dengeyi sağlamayı başarabilir. Ortamdaki riskleri fark

edebilir ve bunun sorumluluğunu üstlenerek çalışmalarını yürütebilir. Ayrıca değişim yaratana kadar ısrarcı ve kararlıdır.

Bütün bu özellikler ideal girişimci özellikleridir fakat hepsinin aynı anda gözlemlenmesi beklenmemektedir. Young'a (1983) göre bazı özellikler ön plana çıkmaktadır ve bu durum sosyal girişimcilerin farklı alanlara yönelerek değişim yaratmalarına sebep olur (Young 1983 akt. Güler, 2008, s.156).

4.Otizimli Çocuklar ve Sosyal Girişim İhtiyacı

Otizmin nedeni bugün tam olarak bilinmemekle birlikte genetik olduğu yönünde bulgular bulunmaktadır. Günümüzde rastlanan en yaygın nörolojik bozukluktur (Tohum Otizm Vakfı, 2020). ABD Hastalıkları Kontrol Etme ve Önleme Merkezi (Centers for Disease Control and Prevention) 2016 yılında yapılan çalışma verilerine göre sekiz yaşındaki her 54 çocuktan 1'inde otizm görülmektedir (Centers For Disease Control and Prevention, 2020). Türkiye'de otizme yönelik sağlıklı istatistikler bulunmamaktadır.

Otizm; yaşamın erken dönemlerinde görülmeye başlayan ve ömür boyu devam eden, sosyal ilişkileri ve iletişimi kısıtlayan, sınırlı ve tekrarlayıcı davranışlara sebep olan nörolojik bir bozukluktur (American Psychiatric Association, 2013; Demiral, 2016, s.137). Otizm, iletişim başlatma ve devam ettirme gibi sosyal iletişim gerektiren konularda yetersizlik, duygularını ifade edememe, göz kontağı kurmaktan kaçınma, tekrarlayan hareketler, acıya ve tehlikeye karşı duyarsızlık, adı ile seslendiğinde tepki vermeme, takıntılı davranışlar, dönen nesnelere karşı ilgi gibi belirtiler göstermektedir.

Dil gelişiminde bozukluk yaşayan otizimli çocuklar çevreleri ile iletişim kurmakta zorlanmaktadır. Konuşabilen çocuklar ise tek düze konuşmakta, ses tonlarını ayarlayamamaktadır. Birkaç kelime ile konuşma, zamirlerin karıştırılması, telaffuz güçlüğü görülebilmektedir. Ayrıca konuşma konusunda istekli davranmamaktadırlar (Danış, 2001, s.69).

Otizimli çocuklar akranlarına karşı ilgisiz olurlar ve sosyal ilişkileri anlamakta zorluk çekerler. Oyunlara katılmak istemezler. Özel ilgi alabildiği ilişkiler kurmaya yönelirler. Başkalarının duygu ve düşüncelerini anlamakta güçlük yaşarlar (Çopuroğlu & Mengi, 2014, s.612).

Otizm bakım ve ilgi gerektiren sosyal bir yetersizliktir. Otizimli çocuğa sahip ebeveynler bakım için gerekli zamanı ve ilgiyi karşılamakta bazen zorlanmaktadır. Bakım için aile içinde rolleri paylaşan ebeveynler olduğu kadar bu konuda sıkıntı yaşayan ebeveynler bulunmaktadır (Tok, Sarı, & Tüfek, 2016, s.48). Bakımın ebeveynlerden sadece birine kalması, bakımı üstlenen aile bireyinin sosyal hayattan uzaklaşmasına, psikolojik olarak da yıpranmasına sebep olabilmektedir. Bakımı üstlenen bireyin kariyerini bırakması gerekmekte ve bu durum ailenin ekonomik zorluklar yaşamasına neden olmaktadır.

Toplumda otizm ile ilgili farkındalık olmaması ve toplumun ön yargıları sebebiyle otizimli bireyler toplumsal hayata katılamamaktadır. Toplumun yargılarından ve

karşılaştıkları tepkilerden dolayı aileler de kendini toplumdan çekmektedir. Dışlanma otizmlili bireyi ve ailesini sosyal yönden yıpratmakta ve hizmetlere erişimini de kısıtlamaktadır. Sosyal desteğin olmaması ailenin sorunlarla baş etmesini zorlaştırabilir. Otizmlili çocukların ve ailelerinin sosyalleşmesine ve topluma katılımının artmasına olanak sağlayan sosyal girişimlerin artması önemlidir. Hem aileye hem de otizmlili çocuğuya yönelik sosyal girişimler, bütüncül bir çözüm sağlayabilir.

Erken tanı, otizmlili çocukların toplumsal hayata katılabilmesi açısından önemlidir. Erken tanı ile çocuk yoğun ve bireyselleştirilmiş eğitime yönlendirilmektedir. Erken yaşta verilen eğitim ile otizmlili çocukların sosyal yönleri gelişmekte, çocuklar iletişim zorluklarını aşmakta (Hanaylı, Serbest, & Ürekli, 2015, s.779) ve örgün eğitim yaşına kadar akranları ile aynı eğitim seviyesine gelebilmektedirler. Erken tanı ve eğitim, otizmlili çocukların okullaşmasına yardımcı olmaktadır (Akgül, 2012, s.10). Fakat tanı sonrası alınması gereken yoğun ve bireyselleştirilmiş eğitime ulaşmak her aile için kolay olmamaktadır. Her yerde bulunmayan özel okullar, yeterli devlet desteğinin olmaması ve ekonomik olarak gücü özel eğitime yetmeyen aileler otizmlili çocuğun erken eğitim alması konusunda zorluk yaşamaktadır. Erken eğitim alamayan çocuklar, okula başlama yaşı geldiğinde devlet okullarından kabul alamamakta ve bu dönemde de özel okullara gitmek zorunda kalmaktadır. Özel eğitim maliyetleri de ülkemizde oldukça yüksektir.

Sosyal sorunların çözümünde sosyal girişimlerin etkisi gözardı edilemez. Var olan fakat çözüme ulaştırılmayan ya da çözümünde eksik kalınan sosyal sorunlarda sosyal girişimler ile sorunlara yönelik başarılı sonuçlar elde edilebilir. Sosyal girişimciliğin öneminin fark edilerek teşvik edilmesi ve desteklenmesine yönelik faaliyetlerin artırılması sosyal sorunların çözümünde önemli katkı sağlayacaktır. Özellikle otizm gibi toplumda yaygın olan fakat farkındalığın çok az olduğu grupların ihtiyaçlarına yönelik sosyal girişimler önemli hale gelmektedir. Otizmlili çocukların erken eğitime erişebilirliği konusunda eşitsizlikler yaşanabilmektedir. Kamu ve özel alan arasında koordinasyon eksikliğinin olması, gerekli iş birliklerinin sağlanamaması ve ihtiyaçların tanımlanamaması sonucu bu alanda çözüme kavuşturulamayan boşluk oluşmuştur.

Günümüzde Türkiye’de otizm ve otizmlili çocukların eğitimine yönelik sosyal girişimler bulunmaktadır. Sorunların çözümüne yönelik örneklerin olması o alanda bir daha çalışılmayacağı anlamına gelmemelidir. Konuyla ilgili yeni fikirler, yeni stratejiler geliştirilebileceği gibi var olan sosyal girişim örnekleri üzerinden hareket edilmesi de söz konusudur. Ne kadar çok girişim olursa o kadar çok otizmlili çocuğa ulaşılabilir. Girişim örneklerinin sayısının artması, toplumda otizm konusunda farkındalık yaratabilir ve otizmlili çocukların toplumdan dışlanması önlenir.

Otizmlili çocukların, %5-17’si erişkin olduğunda tam bağımsız bir hayat sürebilmektedir. Erken tanı ve nitelikli erken eğitim ile bağımsız hayat sürebilen otizmlili çocuk sayısı artırılabilir (Akdemir, 2010, s.71).

Bu alanda sosyal girişimciliğın desteklenerek alternatif çözüm önerilerinin sunulmasıyla birlikte otizmlı çocuklara eğitimde fırsat eşitliğı sağlanarak bağımsız birey olmaları desteklenebilir.

Otizmlı çocukların ihtiyaç ve sorunlarına yönelik derinlemesine analizler yapılarak sürdürülebilir ve gerçekçi girişim örnekleri sunulabilir. Sosyal hizmet uzmanları da otizmlı çocuklarla çalışma yürütürken geleneksel yöntemlerin yanında yenilikçi çözümler üretebilir. Sürdürülebilir çözümler üretmede aktif rol oynayan (Özmete & Gök, 2015, s.140) sosyal hizmet uzmanlarının müdahale alanlarından birini oluşturan otizm konusunda sosyal inovasyon üretebilmeleri, alandaki boşluğın doldurulması açısından gerekli olabilir.

Özellikle bu alandaki sosyal girişimleri destekleyen fonların oluşturulması, hem toplumda farkındalık yaratması açısından hem de otizmlı çocukların eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması açısından önemli sonuçlar elde edilmesi için önemlidir.

SONUÇ

Toplumsal sorunları fark ederek çözümüne katkı sunan sosyal girişimciler toplumdaki boşluğu doldurmaktadır. Toplumsal değişime sebep olan sosyal girişimler, günümüzde desteklenmeye başlayan alanlardan biri olmaya başlamıştır. Fakat sosyal girişimcilik konusunda hala sorunlar yaşanmaktadır.

Öncelikle sosyal girişimin önemi hakkında farkındalığın artırılmasını sağlanabilir. Sosyal girişimcilerin bilgi aktarımında bulunduğu seminer ve eğitimler artırılmalıdır. Ayrıca sosyal girişimcilerin tanıtılması, sosyal girişimde bulunmak isteyenler için cesaret verici ve teşvik edici olabilir.

Kamu ve özel sektörün sosyal girişimcileri destekleyen çalışmalarının artırılması, girişimcilerin daha istekli olmasına sebep olacaktır. Fon ve bağışların artırılması, sosyal girişimcilerin bu kaynaklara ulaşımının sağlanması sosyal girişim örneklerini arttıracaktır. Ayrıca sürdürülebilirliğın sağlanması açısından da önem teşkil etmektedir.

Türkiye’de sosyal girişimciler için gerekli alt yapının olmaması sosyal girişimcileri birden fazla kurumsal yapıyı kullanmak zorunda bırakmaktadır. Kurumsal yapı ile ilgili yasal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi önem arz etmektedir.

Dezavantajlı gruplarla çalışan mesleklerden biri olan sosyal hizmet, ihtiyaçlara yönelik analiz yapabilmektedir. Sosyal girişimciliğın teşvik edilmesi ile sosyal hizmet uzmanlarının sosyal girişimciliğe yönlendirilmesi, süpervizörlük ve danışmanlık yapması desteklenebilir.

Sosyal girişimcilik eğitimlerinin yaygınlaştırılması, sosyal girişimciler için yol gösterici ve cesaretlendirici olacaktır. Üniversitelerde sosyal girişimcilik derslerinin olması, gençler için ufuk açıcı olacaktır. Literatürde sosyal girişimcilik örneklerine detaylı yer verilerek yeni girişimciler için rehber olunabilir. Özellikle sosyal hizmet gibi toplumsal sorunlar konusunda farkındalığı yüksek ve toplumsal sorunların analizini yapan sosyal ve beşeri bilimlerde sosyal girişimcilik derslerinin olması,

sosyal inovasyonu arttıracaktır. Sivil toplum örgütlerinin destekleyici ve eğitici faaliyetleri ile ülkemizde sosyal girişimciliğin artırılması sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Akçamuş, M. Ç. (2016). Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocukların Sosyal İletişim Becerileri ve Dil Gelişim Özellikleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 17(2), 163-190.
- Akgül, E. M. (2012). Otizmle Yaşamı Ne Kadar Anlıyoruz? *Sakarya University Journal of Education*, 2(1), 7-13.
- Arsıntaş, H. A. (2008). Sosyal Değişme, Kentleşme ve Kentlileşmenin Din Üzerine Etkileri. *İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13(2), 171-196.
- ASHOKA (2020). <http://ashokaturkiye.org/sikca-sorulan-sorular/> 07.04.2020
- Aslan, G., Araza, A., & Bulut, Ç. (2012). Sosyal Girişimciliğin Kavramsal Çerçevesi. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 7(2), 1-18.
- Budak, G. (2015). Yoksulluğa İnovatif Bir Çözüm; Sosyal Girişimcilik. *Emek ve Toplum*, 4(8), 26-41.
- Büyükaslan, H. D., & Kızıldağ, D. (2017). Dönüşüm Ajanı Olarak Kadın Sosyal Girişimcilerin Profilleri Üzerine Bir Araştırma. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, Özel Sayı, 47-64.
- Centers For Disease Control and Prevention (2020). <https://www.cdc.gov/ncbddd/autism/features/new-asd-prevalence-numbers-show-gaps-are-closing.html> 09.05.2020
- Çopuroğlu, Y. C., & Mengi, A. (2014). Toplumsal Dışlanma ve Otizm. *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(5), 607-626.
- Danış, M. Z. (2001). Otistik Çocuklar. *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, 1(2), 65-82.
- Demiral, Ö. (2016). Otizmlili Çocukların Eğitimiyle İlgili Bir WEB Portalı Tasarımı. *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, 32, 137-148.
- Demirel, E. T. (2017). *Sosyal Girişimcilik*. Fırat Üniversitesi, Açık Erişim: <https://acikerisim.firat.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11508/12123/SOSYAL%20G%C4%B0R%C4%B0C5%9E%C4%B0MC%C4%B0L%C4%B0K%20%282%29.pdf?sequence=3&isAllowed=y> 06.04.2020
- Denizalp, H. (2009). Toplumsal Dönüşüm İçin Sosyal Girişimcilik Rehberi. Sivil Ankara: Toplum Geliştirme Merkezi.
- Dufays, F., & Huybrechts, B. (2014). Connecting the Dots for Social Value: A Review on Social Networks and Social Entrepreneurship. *Journal of Social Entrepreneurship*, 5(2), 214-237.
- Ergüder, T. (2011). Girişimcilik, İç Girişimcilik, Sosyal Girişimcilik; Benzer ve Farklı Yönleri. *Tezsiz Yüksek Lisans Bitirme Projesi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta*, 57-79.
- Ersen, T. B., Kaya, D., & Meydanoğlu, Z. (2010). *Sosyal Girişimler ve Türkiye İhtiyaç Analizi Raporu*. İstanbul: TÜSEV.
- Güler, B. K. (2008). Sosyal Girişimciliği Etkileyen Faktörlerin Analizi. *Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir*.
- Günlü, E. (2015). Sosyal Girişimcilik Olgusunun Kavramsal Analizi ve Turizmde Sosyal Girişimcilik. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, (35), 23-42.

- Hanaylı, M. C., Serbest, S., & Ürekli, T. (2015). Otizimli Çocukların Sosyal Becerilerini Geliştirmeye Yönelik Android Uygulaması. *XVII. Akademik Bilişim Konferansı* (s. 778-782). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Kayalar, M., & Arslan, E. T. (2019). ASHOKA'ya Üye Sosyal Girişimcilerin Türkiye ve Dünyadaki Faaliyet Alanlarının Karşılaştırılması. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 1(1), 56-76.
- Koç, O. (2010). Toplumsal Sorunlarla Mücadelede Bir Kaldıraç Olarak Sosyal İnovasyon ve Sosyal Girişimcilik Açısından Önemi. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 5(2), 205-212.
- Koçak, O., & Kavi, E. (2014). Sosyal Politika Aktörü Olarak Sosyal Girişimci Belediyecilik. *Emek ve Toplum*, 3(6), 26-49.
- Oktay, E., Zeren, H. E., & Pekküçükşen, Ş. (2015). Belediyeler Sosyal Girişimcilik Faaliyetlerinin Yerel Kalkınmaya Etkisi: Denizli Belediyesi Örneği. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(2), 267-276.
- Özdevecioğlu, M., & Cingöz, A. (2009). Sosyal Girişimcilik ve Sosyal Girişimciler: Teorik Çerçeve. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (32), 81-95.
- Özkubat, U., Özdemir, S., Selimoğlu, Ö. G., & Töret, G. (2014). Otizme Yolculuk: Otizimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Sosyal Destek Algılarına İlişkin Görüşleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(1), 323-348.
- Özmete, E., & Gök, F. A. (2015). Sürdürülebilir Kalkınma İçin Sosyal İnovasyon ve Sosyal Hizmet İlişkisinin Değerlendirilmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 26(2), 127-143.
- Özşenol, F., Işıkhana, V., Ünay, B., Aydın, H. İ., Akın, R., & Gökçay, E. (2003). Engelli Çocuğa Sahip Ailelerin Aile İşlevlerinin Değerlendirilmesi. *Gülhane Tıp Dergisi*, 42(2), 156-164.
- Sönmez, A., Arıker, Ç. & Toksoy, A. (2016). Dünya'da ve Türkiye'de Sosyal Girişimciliğin Gelişimi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 17(37), 102-121.
- Taş, H. Y., & Şimşek, İ. (2017). Türkiye ve Dünya'dan Sosyal Girişimcilik Örnekleri ve İstihdama Katkıları. *Emek ve Toplum*, 6(16), 480-497.
- Tohum Otizm Vakfı https://www.tohumotizm.org.tr/otizm/otizm-spektrum-bozuklugu/?gclid=CjwKCAjwqdn1BRBREiwAEbZcR8H_bxcVMNFVvkPnal_h2_vTrhHnBijKN_AFVB_6gRaFxluyFoB8-hoCiiUQAvD_BwE 09.05.2020
- Töret, G., & Özmen, E. R. (2014). Erken Çocukluk Döneminde Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklarda Taklit Becerileri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 15(3), 51-66.
- Yetim, N. (2002). Sosyal Sermaye Olarak Kadın Girişimciler: Mersin Örneği. *Ege Akademik Bakış*, 2(2), 80-92.
- Yılmaz, A. S. (2014). Bir Sosyal Değişim Ajanı Olarak Girişimcilik Eğitimi. *Zeitschrift für die Welt der Türken*, 6(1), 297-310.
- Yüzbaşıoğlu, N., & Topsakal, Y. (2017). Sosyal İnovasyon Kavramsal Model Önerisi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 13(3), 565-576.